

UVODNA RIJEČ

S ovim je izdanjem ponuđena hrvatskomu znanstvenom i kulturnom općinstvu nova publikacija širokoga znanstvenog i stručnog raspona. Ovo je prvi broj **Radova Leksikografskoga zavoda "Miroslav Krleža"**. Oni će izlaziti raspoređeni u pet usporednih razdjela, pa je tako prva knjiga **Radova LZMK** ujedno i prvi svezak Razdjela za enciklopediku, leksikografiju i informatiku.

Prije prelaska na daljnja objašnjenja valja nam raspraviti jedno terminološko pitanje. U nazivu prvoga razdjela upotrebljen je oblik "enciklopedika", iako je oblik "enciklopedistika" nesumnjivo češći za traženo značenje. Ipak je prihvaćen oblik enciklopedika, za koji se zalaže istaknuti radnik naše ustanove, književnik i polihistor Tomislav Ladan, vrstan poznavatelj (i prevodilac) klasičnih jezika. No za prihvaćanje toga prijedloga nisu bili odlučni samo zakoni klasičnih jezika, u ovom slučaju grčkoga, nego i zahtjevi opće znanosti o terminologiji i nomenklaturi, i prije svega, zakoni hrvatskoga jezika, osobito njegova tvorbena pravila.

Za razne znanosti i struke, a djelomično i za neke druge djelatnosti (uključujući čak i hobije, športove i sl.) u nazivlju se, ukoliko se radi o klasičnojezičnim osnovama (grčkima, latinskim ili kombiniranima), upotrebljavaju najčešće sufiksi i(li) pseudo-sufiksi **-ija**, (**-logija**), **-ika**, **-stika**, primjerice **anatomija**, **filologija**, **matematika**, **slavistika**. Tu je bitan odnos između takvih naziva i naziva za ljude koji se na odgovarajući način bave onime što znači dana osnova. Za nazive na **-ija** bit će ime nositelja gotovo uvijek oblik bez toga nastavka, dakle **anatomija/anatom**, **pedagogija/pedagog**, **ortopedija/ortoped**, i slično. Iznimke su vrlo rijetke (**kemija/kemičar**), a inačica **-logija** i nema iznimaka. Kod nazivâ na **-ika** prevladavao je u prošlosti oblik na **-ik**, primjerice **matematik**, **gramatik**, no ti se oblici danas osjećaju donekle zastarjelima za neutralni stil i zamjenjuju se proširenim tvorbama kao **matematičar**, **gramatičar**, a u nekim se slučajevima izvedenica na **-ik** i ne može upotrebljavati (**fizik** nije **fizičar**, **logik** je nemoguće umjesto **logičar**). I konačno, za tvorbe na **-istika** ime nositelja glasi na **-ist** (ali ipak **logistika/logističar**, bar u suvremenome vojnom značenju).

Sada je jasno zašto je dana prednost obliku **enciklopedika**, a ne **enciklopedistika**, koja bi značila "djelatnost kojom se bave enciklopedisti". To ne bi bilo točno, jer riječ **enciklopedist** ima dva značenja (1. pripadnik Diderotova kruga u XVIII. stoljeću, i 2. "svestrano obrazovan čovjek"), od kojih nijedno ne odgovara potrebnomu značenju. Od oblika **enciklopedika** izvodi se pak **enciklopedičar** (i eventualno **enciklopedik**, uz stilsko obojenje), a ta riječ treba pokrivati traženo značenje.

Uz **Razdio** za enciklopediku, leksikografiju i informatiku **Radovi** će imati još četiri razdjela: 1. za prirodne i tehničke znanosti, 2. za društvene i humanističke znanosti, 3. za umjetnost i 4. za šport i igre. Razumije se, ta je razdioba uvjetna, ali nije i previše sažeta ni previše razdrobljena te odgovara upravo potrebama LZMK, a u pojedinim graničnim slučajevima prilog će biti svrstan po svojim konkretnim značajkama. Svesci svakoga razdjela imat će vlastitu numeraciju, uz onu opću kojom će biti označene sve knjige **Radova**. Kako se ne može očekivati pristizanje podjednaka broja priloga za sve razdjele, svesci će izlaziti neravnomjerno u pojedinim razdjelima, kako se za koji svezak sakupi dovoljno materijala.

Postavlja se još posljednje pitanje zašto se **Radovi** uopće pokreću. Razlog i smisao naći ćemo u jednoj okolnosti koja je veoma nepovoljna za znanstvenike što rade u LZMK, ali i za vanjske suradnike kada se angažiraju za potrebe Zavoda. Najveći broj jedinica u izdanjima LZMK (u raznim enciklopedijama, u **Hrvatskome biografskom leksikonu**) ne zahtijeva nikakva posebnog znanstvenog istraživanja. Mogli bismo te

jedinice zvati kompilacijama kad bi takva karakterizacija bila samo opisna a ne i ocjembena u jednome negativnom smislu, koji sastavljači naših jedinica ne zaslužuju, jer se tu ipak radi o visokostručnome poslu ako ne po kriterijima ove ili one znanstvene discipline, a ono sigurno s leksikografskog stanovišta. No za priličan broj leksikografskih jedinica potreban je često i dugotrajan mukotrpan istraživački rad, a tu onda nastaje problem.

Treba li sastaviti leksikografsku jedinicu o kakvu predmetu za koji već ne postoji znanstvena i faktografska literatura, obrađivač te teme morat će prijeći sve faze iste istraživačke procedure koje bi prelazio neki drugi znanstvenik koji bi se prihvatio da o tome predmetu napiše odgovarajući znanstveni prilog (članak, raspravu, monografiju), bilo po vlastitoj želji ili u okviru rada na kakvu projektu. No rezultati su posve različiti. Znanstvenik koji radi u kakvu institutu ili na kojem fakultetu napisat će prošavši kroz sve faze istraživanja svoj znanstveni prilog, koji će mu biti objavljen najčešće u publikaciji same njegove ustanove, bit će za nj posredno ili neposredno i honoriran, unijet će ga u svoju bibliografiju i navest će ga u raznim izvještajima. Znanstvenik koji je prošao isti istraživački rad za potrebe LZMK, napisat će leksikografsku jedinicu, koja već po svojoj prirodi ne može biti tretirana kao pravi znanstveni prilog ni onda kada je rezultat samostalnog znanstvenog istraživanja, to više što te jedinice u najvećem broju slučajeva zaista to i nisu, pa se onda sve tretiraju jednako. Da je tako, vidi se i po tome što se ne može smatrati da je jedan predmet znanstveno obrađen ako je o njem objavljena natuknica u kojoj enciklopediji ili u HBL. Ako (su) radnik LZMK ne objavi uz natuknicu još i poseban rad morat će to jednom učiniti tko drugi ponavljajući cio istraživački postupak (doduše, sada nešto skraćeno) i trošeći tako uzalud i sredstva i ljudski rad.

Istina jest da i pisci leksikografskih jedinica mogu usporedno napisati i odgovarajući znanstveni prilog, ali radnici Zavoda nisu bili za to motivirani — drugima je publiciranje gotovo automatski osigurano u vlastitoj ustanovi ili u okviru projekta (naravno, uz potrebnu kvalitetu), a nuđenje uredništvima nije uvijek ugodno.

Radovi LZMK omogućit će da s v e leksikografske jedinice budu rezultatom leksikografske obradbe na temelju znanstvene literature; ako ona ne postoji pisat će je naši znanstvenici u svojim Radovima. To će, naravno, biti na korist i Zavoda i njegovih radnika, ali bit će nesumnjivo i na korist znanosti i domovine.

Dalibor Brozović